

นำเสนอ
แนวทางการร่วมบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด
ด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและ
การแพทย์ทางเลือก

เภสัชกรไพฑูรย์ แก้วภมร
เภสัชเชี่ยวชาญ
รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

D'TAM
next»

ชี้แจงแนวทางการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

โดย ผู้อำนวยการสถาบันการแพทย์ทางเลือก

ณ ห้องประชุมสุวรรณพุกกษ
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

20 กุมภาพันธ์ 2569

กรมแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

D'TAM
next»

วัตถุประสงค์

01

เพื่อเป็นเครื่องมือเชิงปฏิบัติสำหรับบุคลากรและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

สนับสนุนให้หน่วยงานด้านสุขภาพ บุคลากรในชุมชน ผู้ป่วย และครอบครัว สามารถนำแนวทางไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ร่วมกันขับเคลื่อนการฟื้นฟูสุขภาพ สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และคืนศักยภาพแก่ผู้ป่วยอย่างมีคุณค่าในสังคม

02

เพื่อส่งเสริมการดูแลแบบองค์รวมที่มีผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง (Holistic Approach)

มุ่งเน้นการปรับสมดุลทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ ครอบคลุมตั้งแต่ การคัดกรอง การสร้างความเชื่อมั่น การถอนพิษ การฟื้นฟูร่างกาย ด้วยสมุนไพร และการเยียวยาจิตใจด้วยสมาธิบำบัดและหัตถบำบัด

แนวทางเวชปฏิบัติการบำบัด ด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (มีนิรโทษกรรม)

ผู้ป่วยยาเสพติด

1 **เวชระเบียน**

- แบบประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง (OAS)
- แบบคัดกรองของสิ่งเสพติด (มคท.กส) V2
- แบบประเมินผู้ป่วยเรื้อรัง (Initial evaluation)
- แบบคัดกรองโรคซึมเศร้า แบบคัดกรองโรคจิต

1

การตรวจคัดกรอง

โดยผู้ดำเนินการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด

ผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยง/แดง

ไม่ผ่านเกณฑ์

ส่งต่อ ER/แผนกจิตเวช ยาเสพติด

ผ่านเกณฑ์

ผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยง

เกณฑ์การรับเข้าผู้ป่วย ในนิรโทษกรรม
1. ผู้ป่วย **กลุ่มสีเขียว** ที่แพทย์แผนปัจจุบัน/พยาบาลจิตเวชเฝ้าระวังในภาวะสงบ

- เกณฑ์ที่ไม่รับผู้ป่วย (**ผู้ป่วยกลุ่มสีแดง/แดง**)
1. ติดยาเสพติด และโรคจิต
  2. เป็นผู้ป่วยที่ประเมินแล้วอยู่ในกลุ่มผู้ติดหนัก (27 คะแนนขึ้นไป)
  3. หลุดรังหรือหนี หรือ มารดาก่อเหตุในระหว่างฟื้นฟูสมรรถภาพ
  4. ผู้ป่วยโรคจิตต้องร้ายแรงหรือผู้ป่วยโรคจิตเรื้อรังรุนแรง
  5. ผู้ป่วยโรคทางจิตเวชที่ควบคุมไม่ได้ เช่น สมธิก ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หัวใจ หอบหืด

2 **พบแพทย์ปัจจุบัน/ แพทย์แผนไทย**

กระบวนการรักษา

ยึดประวัติ ตรวจประเมินทางการแพทย์แผนปัจจุบัน/แพทย์แผนไทย การตรวจทางปฏิบัติตามดุลยพินิจของแพทย์

บำบัดด้วยยาสมุนไพร 1-2 สัปดาห์

- กลุ่มยาถอนพิษยาและลดอาการอยากยา**
เช่น ยาถอนพิษยาเสพติด สารสกัดจากสมุนไพร
- กลุ่มยาสร้างพิษ**
ยาร่างวีด, ยาฆ่าแกงแดง
- กลุ่มยาปรับสมดุลธาตุ**
เช่น เบลงกูล ยาหอมกพิโลส ยาหอมบวโกฏ ยาหอมเทพวิตร ฯ
- กลุ่มยาบำรุงร่างกาย**
ยาเบญจกูล ยาบำรุงโลหิต ยาตรีผลา ยาหอมอินทจักร์ ป่าปันทัญยา ตำรับการดูแลยโอสถฯ

ฟื้นฟูสมรรถภาพ 2 - 4 เดือน

หัตถการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

3 **ติดตามการรักษา**

ไม่ดีขึ้น

ปรับแนวทางการรักษา

พบความปกติ/ดีขึ้น

รักษาต่อเนื่องติดตามทุก 2 สัปดาห์

จำหน่ายผู้ป่วย

สิ้นสุดการรักษาและติดตามอาการผ่านโทรศัพท์ / (Telemed) ทุก 1 เดือน จนครบ 1 ปี

แนวทางเวชปฏิบัติการบำบัด ด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (ชุมชนบำบัด CBTx)

ผู้ป่วยยาเสพติด

1 **เวชระเบียน**

- แบบประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง (OAS)
- แบบคัดกรองของสิ่งเสพติด (มคท.กส) V2
- แบบประเมินผู้ป่วยเรื้อรัง (Initial evaluation)
- แบบคัดกรองโรคซึมเศร้า แบบคัดกรองโรคจิต

1

การตรวจคัดกรอง

โดยผู้ดำเนินการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด

ผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยง/แดง

ไม่ผ่านเกณฑ์

ส่งต่อ ER/แผนกจิตเวช ยาเสพติด

ผ่านเกณฑ์

ผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยง

เกณฑ์การรับเข้าผู้ป่วย ในชุมชนบำบัด CBTx
1. ผู้ป่วย **กลุ่มสีเขียว** หมายถึง ผู้ป่วยสารเสพติดที่มีอาการจิตเวชระดับน้อย หรือ Overt Aggression Scale (OAS) - ORSU
2. ผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการคัดกรองเบื้องต้น และยังไม่มีการตรวจตามแบบคัดกรองของสิ่งเสพติด (มคท. กส) V2
3. ผู้ป่วยที่ได้รับการปรึกษาและเสนอแนะการบำบัดหรือการบำบัดด้วยยาสมุนไพรแผนไทยประยุกต์ ประเมินแล้วสามารถจัดการดูแลรักษาด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยได้

- เกณฑ์ที่ไม่รับผู้ป่วย (**ผู้ป่วยกลุ่มสีแดง/ส้ม/แดง**)
1. ติดยาเสพติด และโรคจิต
  2. เป็นผู้ป่วยที่ประเมินแล้วอยู่ในกลุ่มผู้ติดหนัก (27 คะแนนขึ้นไป)
  3. หลุดรังหรือหนี หรือ มารดาก่อเหตุในระหว่างฟื้นฟูสมรรถภาพ
  4. ผู้ป่วยโรคจิตต้องร้ายแรงหรือผู้ป่วยโรคจิตเรื้อรังรุนแรง
  5. ผู้ป่วยโรคทางจิตเวชที่ควบคุมไม่ได้ เช่น สมธิก ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หัวใจ หอบหืด

2 **พบแพทย์ปัจจุบัน/ แพทย์แผนไทย**

กระบวนการรักษา

ยึดประวัติ ตรวจประเมินทางการแพทย์แผนปัจจุบัน/แพทย์แผนไทย การตรวจทางปฏิบัติตามดุลยพินิจของแพทย์

บำบัดด้วยยาสมุนไพร 1-2 สัปดาห์

- กลุ่มยาถอนพิษยาและลดอาการอยากยา**
เช่น ยาถอนพิษยาเสพติด สารสกัดจากสมุนไพร
- กลุ่มยาสร้างพิษ**
ยาร่างวีด, ยาฆ่าแกงแดง
- กลุ่มยาปรับสมดุลธาตุ**
เช่น เบลงกูล ยาหอมกพิโลส ยาหอมบวโกฏ ยาหอมเทพวิตร ฯ
- กลุ่มยาบำรุงร่างกาย**
ยาเบญจกูล ยาบำรุงโลหิต ยาตรีผลา ยาหอมอินทจักร์ ป่าปันทัญยา ตำรับการดูแลยโอสถฯ

ฟื้นฟูสมรรถภาพ 2 - 4 เดือน

หัตถการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

3 **ติดตามการรักษา**

ไม่ดีขึ้น

ปรับแนวทางการรักษา

พบความปกติ/ดีขึ้น

รักษาต่อเนื่องติดตามทุก 2 สัปดาห์

จำหน่ายผู้ป่วย

สิ้นสุดการรักษาและติดตามอาการผ่านโทรศัพท์ / (Telemed) ทุก 1 เดือน จนครบ 1 ปี

หลักการร่วมบำบัดด้วยการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก

ใช้ยาสมุนไพร

กลุ่มยาถอนพิษยาและลดอาการอยากยา
เช่น ตำรับยาอดยาบ้า, น้ำมันกัญชาตำรับการุณย์ไอสด

กลุ่มยาล้างพิษ

ยารางจืด, ยาย่านางแดง

กลุ่มยาปรับสมดุลธาตุ

เช่น เบลจกฐล ยาหอมทิพไอสด ยาหอมนวโกฐ
ยาหอมเทพจิตร ฯ

กลุ่มยาบำรุงร่างกาย

ยาเบญจกฐล ยาบำรุงโลหิต ยาตรีผลา
ยาหอมอินทจักร์ น้ำมันกัญชา
ตำรับการุณย์ไอสด ฯ

การบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วยที่

- ✓ ไม่มีอาการทางจิต
- ✓ ร่างกายฟื้นฟูได้ดี

❌ **สีแดง** - มี อาการทางจิต คำเห็บรุนแรง

⚠️ **สีส้ม** - มี อาการทางจิตเวช อาการคำเห็บ

⚠️ **สีเหลืองเข้ม** - เริ่มมีอาการทางจิตเวช แต่อยู่ใน ระยะอาการสงบ

⚠️ **สีเหลืองอ่อน** - ใช้ประจำ ไม่มีอาการทางจิต

✅ **สีเขียว** - เสพเป็นครั้งคราว ไม่มีอาการทางจิต

ไม่ใช้ยาสมุนไพร

กดจุดสะท้อนฝ่าเท้า

ประคบสมุนไพร

SKT

อบสมุนไพร

สวดมนต์
นั่งสมาธิ

นวดกดจุด

หลักการร่วมการบำบัดด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ด้วยการใช้ยาสมุนไพร

1 กลุ่มยาถอนพิษยา (Withdrawal) และลดอาการอยากยา (Craving)

ระยะที่มีอาการขาดยา (Withdrawal) : ระยะรุ

“ถอนพิษยา” ตามองค์ความรู้การแพทย์แผนไทย เมื่อขับพิษของสารเสพติดที่สะสมอยู่ในร่างกายโดยออกฤทธิ์ทันที ช่วยลดอาการถอนยา และอยากยาของผู้ป่วย เช่น ทร่วงทร่วง หงุดหงิด นอนไม่หลับ รู้สึกไม่สบายกาย เป็นต้น

ระยะเวลาในการบำบัดประมาณ 14 วัน

ยาอดยาบ้า (เม็ดฟู)   น้ำบัณทัญหา ตำรับการุณย์โฮส   ยาอมหญ้าดอกขาว

2 กลุ่มยาล้างพิษ (Detoxification)

ระยะเริ่มหยุดยา (Honeymoon) : ระยะล้าง

“ล้างพิษยา” ตามองค์ความรู้การแพทย์แผนไทย เมื่อขับพิษของสารเสพติดที่สะสมอยู่ในร่างกาย

ระยะเวลาในการบำบัดประมาณ 7 - 30 วัน

ชาชงย่านางแดง   ชาชงรางจืด

3 กลุ่มยาบำรุง (Symptomatic Supportive)

ระยะอุปสรรค (The wall) : ระยะรักษา

“ปรับธาตุ” ตามองค์ความรู้การแพทย์แผนไทย เพื่อปรับสมดุลของธาตุดิน น้ำ ลม และไฟ ของร่างกาย ช่วยบรรเทาอาการทางอารมณ์ ความคิดของผู้ป่วย ป้องกันการกลับไปเสพซ้ำ รวมถึงการรักษาตามอาการ

ระยะเวลาในการบำบัดประมาณ 1 - 6 เดือน

ยารักษากลุ่มอาการทางกล้ามเนื้อและกระดูก   ยารักษากลุ่มอาการของระบบทางเดินหายใจ

4 กลุ่มฟื้นฟู (Resolution)

ระยะฟื้นฟูสมรรถภาพด้านร่างกายและด้านจิตใจ : ระยะฟื้นฟู

“ฟื้นฟู” ตามองค์ความรู้การแพทย์แผนไทย หลังจากมีการรักษาและบำรุงให้ธาตุเหล่านั้นสมบูรณ์

ยาบำรุงธาตุ ปรับธาตุ   ยารักษากลุ่มอาการทางระบบไหลเวียนโลหิต

การพัฒนาบุคลากรการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

รูปแบบ Onsite

รูปแบบ Online

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

มีแผนการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพ เรื่อง การดูแลผู้ป่วยยาเสพติด ด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

- อยู่ขั้นตอนระหว่างดำเนินการ
- เป้าหมาย จังหวัดละ 1-2 คน

ปี 2568 : รพ.โพธิ์ศรีสุวรรณ เข้าร่วมอบรม

เอกสารเพิ่มเติม

การพัฒนาศักยภาพ

การดูแลผู้ป่วยยาเสพติด ที่ไม่มีอาการทางจิตเวชแบบบูรณาการ ด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

รูปแบบของหลักสูตร

ผ่านระบบออนไลน์ DTAM MOOC

ระยะเวลาการเข้าอบรม

จำนวน 20 วิชา
(ความยาว 27 ชั่วโมง 13 นาที)

คุณสมบัติของผู้เข้าอบรม

แพทย์แผนไทย มีใบประกอบวิชาชีพ
สาขาเวชกรรมไทย / สาขาเภสัชกรรมไทย / พยาบาล
แพทย์แผนไทยประยุกต์ / ผู้ที่มีใบประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ
เกณฑ์ผ่าน : ร้อยละ 60

หน่วยงานที่รับผิดชอบของกำกับดูแล

สถาบันการแพทย์แผนไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

เนื้อหาของหลักสูตร

- 1) หลักสูตรการคัดกรองผู้ติดยาและสารเสพติดเพื่อการบำบัดรักษา และการส่งต่อ
- 2) หลักสูตรการให้คำปรึกษาเบื้องต้นสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านยาเสพติด
- 3) หลักสูตรการบำบัดฟื้นฟูรูปแบบการเสริมสร้างแรงจูงใจในผู้ป่วยเสพติด
- 4) การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

การดูแลผู้ป่วยยาเสพติด ที่ไม่มีอาการทางจิตเวชแบบบูรณาการด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กลุ่มเป้าหมาย : แพทย์แผนไทย มีใบประกอบวิชาชีพ สาขาเวชกรรมไทย / สาขาเภสัชกรรมไทย / พยาบาล / แพทย์แผนไทยประยุกต์ / ผู้ที่มีใบประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ
เกณฑ์ผ่าน : ร้อยละ 60

<https://mooc.dtam.moph.go.th/login/index.php>

ขอขอบคุณครับ